

מחודדים

ת"ר ושיננתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפיק (קידושין 5).

מערכת: 073-249-0403
sikumhadaf12@gmail.com

לע"נ
הגה"ח ר' פינחס רוזנבוים זצ"ל
בהרה"ח ר' בנימין ביינוש זצ"ל

גליון
198

סיום למסכת עירובין

דברי סיום למסכת עירובין מאת הגה"ח ר' פינחס רוזנבוים זצ"ל

המחמיר ודבריו האחרונים הוא מחמיר ע"ד התנא קמא המיקל. ובריש מסכת עירובין (י"ג:) ת"ר שתי שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש ע"כ דברי הש"ס.

וצ"ע מהו ביאור פלוגתת ב"ש וב"ה ובמה תלוי פלוגתתם הלא ממ"נ אם רוב מעשיו הם מצוות נוח לו שנברא ואם לאו נוח לו שלא נברא, ומה יש לחלוק בזה שתי שנים ומחצה, ועוד צ"ע בפשרה שעשו דממ"נ להס"ל דנוח לו שלא נברא בגלל העבירות שעושה ודאי צריך לעשות תשובה אבל איך בא בזה לידי פשרה והשווה עם בר פלוגתיה הסובר דנוח לו לכתחלה להיברות, וכן להסובר דנוח לו שנברא איך השתווה בזה עם בר פלוגתיה.

ואולי י"ל בביאור פלוגתתם, דנחלקו מהו צריך להיות גישת האדם לעבודת השם, האם הדרך הוא לבקר א"ע תמיד ויראה עצמו כאילו לא התחיל בעבודת ה' כלל ונוח לו שלא נברא ועי"ז יתעורר עצמו להתגבר ולאזור מתניו לעבודת השם, או לא דרך זו קצת מסוכנת דע"י שמבקר א"ע יכול גם ליפול ברוחו שאינו נוח להבראות וכל מה שעשה עד הלום אינו כלום ומהיכי תיתי דמעכשיו יהיה יותר טוב וכו' ולכן סובר דעה החולקת להגישה צריכה להיות בדרך דנוח לו שנברא שהכל ריווח דכל דבר קטן שעושה להקב"ה הרי עושה נחת רוח לפניו, וב"ה זכה להניח תפילין אשרי חלקו! הגם שרוב זמנו ופעולותיו לא היה כמו שצריך ועי"ז לא ישבור רוחו בקרבו ואדרבה יחזק עצמו תמיד בפעולות הטובות שזכה לעשות, מיהו גם דרך זה סיכון יש בו כיון שאינו מבקר א"ע ושוכע רצון במצבו לא ישתוקק ויתאמץ לעשות עוד ועוד בעבודת ה' (ושני דרכים אלו עדיין חולקים ונחלקים רבותינו בזמן הזה בדרכי העבודה ונהרא נהרא ופשטיה).

עד שנמנו וגמרו בדרך אמצעי דאפשר לתפוס החבל משני

במשנה סוף עירובין (ק"ד:) רבי שמעון אומר מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך שלא התירו לך אלא משום שבות.

ובגמרא (ק"ה.) ר"ש היכא קאי התם קאי (נ"ב:) דתנן מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס ר"ש אומר אפילו המש עשרה אמה יכנס לפי שאין המשוזחות (פרש"י מודדי התחומין) ממצעין את המידות מפני הטועים (פרש"י שמא יטעו בה הלכך מקצרין אותה נמצא שעדיין התחום לא הגיע ומי שהחשיך לו חוץ לתחום כבר נכנס בתוך אלפים ט"ו אמות) ת"ק לא יכנס וא"ל ר"ש יכנס (פרש"י דמשלך נתנו לך שכבר הוא בתוך תחומו והכא אתא ר"ש למיתב טעמא למילתיה דלא תימא מיקל אני באיסור שבת אלא משלו נתתי לו) [והק' הש"ס על סוף דברי ר"ש דמתני' דקאמר שלא התירו לך אלא משום שבות] היכא קאי התם קאי דקאמר ת"ק (ק"ב:) קושרה (פרש"י בנימת כינור שנפסקה [במקדש]) וא"ל ר"ש עונבה עניבה דלא אתי לידי חיוב הטאת שרו ליה רבנן (פרש"י ופליג עליה ר"ש לעיל ואמר בברייתא עונבה ואתא הכא למימר טעמא דמילתא ופליג אתנא דלעיל ואמר לא הותרו במקדש אלא שבות), קשירה דאתי לידי חיוב הטאת לא שרו ליה רבנן (פרש"י ובתרתיה מיפלא מילתא דר"ש, רישא במחשיך חוץ לתחום וסיפא בנימת כינור, וה"ק ר"ש לת"ק אע"פ שהקלתי במחשיך חוץ לתחום מחמיר אני בנימת כינור דהחם משלך נתנו לך אבל כאן לא התירו אלא משום שבות).

וצ"ע דלמה המתין התנא להביא שיטת ר"ש בסוף המסכת בזמן דבריו שייכים לדינים המובאים בדפים הקודמים, ובפרט דר"ש בר פלוגתא דהת"ק שם והיה לו להביא טעמו דר"ש צמודים עם דבריו כשהולק על התנא קמא בר פלוגתא, עוד צ"ע שכלל התנא שני דברי ר"ש בחדא מהדי בזמן שאין ב' דינים אלו קשורים זה בזה, ועוד דכללן זה בזה כאילו הם דין אחד, דלכא"ו שני הדינים הם קצת הפוכים דבריו הראשונים מיקל ר"ש יותר מדברי הת"ק

הראשים, והוא דודאי יש לאדם לבקר עצמו ולראות אזלת ידו בעבודת השם בבחינת דעד עכשיו הייתי בבחינת מזוטב לו שלא נברא, מכל מקום אין זה אומר שבגלל כן מה שאני הולך לעשות עכשיו בעבודת השם אינו שווה כלום, רק אדרבה "ועכשיו" מה הקב"ה שואל ממני ומהו רצונו יתברך ממני עכשיו בעבודה זו שאני הולך לעשות במצבי וערכי, ועל זה צריך להיות עיקר הדגשת האדם להתעסק בה"ועכשיו" לראות מה שביכולתו לעשות לפי מצבו בעת ההוא עם מיעוט ערכו, ועי' ספר בית אהרן בסדר היום ואזהרות הקודש מהרה"ק רבי אשר מסטאלין (ב':) ד"ה אחת דיברתי, וז"ל להודיעך שורש א' להינצל מקטרוגי היצר וכו' כי קרוב אליך הדבר מאוד בפך ובלבך לעשותו והוא כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו כי הכל לפי מה שהוא אדם לפי המקום והזמן לפום שיעורא דיליה והוא לפי מדתו ואמונתו ויראתו ושכלו וכח מוחו אז באותו עת וכו' וזו היא קרבת הבורא והתורה ומעשים בפיו ובלבבו באותו עת הגם כי קטן הוא בעיניך לפי דרכך צריך להיות שפל רוח ולהסתפק במועט ולשמוח בחלקו כי אז הוא כן חלקו חלק א' ממעל וכו' ויראה בעיניו ולבו יבין שהוא שלימות עבודתו ויראתו אז ולא יותר עי"ש המשך הדברים דבזה יהיה גם שפל רוח וגם יעבוד את ה' בשמחה.

ועד"ז יש לפרש דברי רבי שמעון בן יוחאי דסוף מסכתין, דהנה רשב"י הוא המבטיח לנו כי ה"ו שלא תשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו (שבת קל"ח:) ולא ידח ממנו נידח, ובא ר"ש לומר דגם זה שנראה בעיני עצמו שיצא חוץ לתחום ומזוטב לו שלא נברא וכן סוברין הממציעין את המידות שהאמת כן, על זה אמר רבי שמעון דלא אמרו כן אלא מפני הטועים דאותן בני האדם באמת לא נמצא חוץ לתחום אלא בתוך תחומו של הקב"ה בבחינת "ועכשיו" הקב"ה רוצה ממך מה שביכולתך לעשות באותו העת

הדרך עלך מסכת עירובין.

המוצא חבילות של תפילין - כל שאילו מכניסם זוג זוג יגמור להכניסם קודם שקיעת החמה, יכניסם זוג זוג. ואם לא יספיק להכניסם זוג זוג עד שתחשך, ממתין במקומם ומכניסם יחד כשתחשך. עמוד ב'.

המוצא תפילין בשעה שגזרו הנכרים שלא להניחן, ואם ימצאוהו בידו יהרג, בין כשהם מעט בין כשהם מרובים מכסה אותם כדי שלא יוטלו כל כך בבזיון, והולך לו. (ע"פ לשון שני הנראה לרש"י עיקר).

המוצא חבילות של תפילין וירא להמתין במקומם עד שתחשך מפני הלסטים (ע"פ לשון ב' ברש"י הג"ל) - לת"ק מוליכם פחות פחות מד' אמות, אבל לא יתנם לחבירו וחבירו לחבירו משום 'אוושא מילתא דשבת'. ולר"ש יתנם לחבירו וחבירו לחבירו, ולא יוליכם הוא עצמו פחות פחות מד' אמות, שמא יעבירם בטעות ארבע אמות שלימות. בנו שילדתו אמו בשדה, נותנו לחבירו וחבירו לחבירו (לר"ש), ואפילו הם מאה, ולא יטלטלנו הוא לבדו פחות פחות מד' אמות אע"פ שהטלטול מיד ליד קשה לתינוק.

אשה ששאלה מחבירתה תבלין לקדירה ומים ומלח לעיסתה, לת"ק הרי הן כרגלי שתיהן, ולר"י יהודה אין בעלת המים (והמלח) אוסרת על בעלת הקמח כלום, שהן בטלים בעיסה. אבל אם שאלה מים לקדירתה, אין המים בטלים גם לרבי יהודה שהרוטב ניכר בה. (וק"ו שהמים לבדן הם כרגלי הבעלים ואסור להוציאם מתחומו, ויש חולקים ראה להלן).

ועד"ז יש לפרש דברי רבי שמעון בן יוחאי דסוף מסכתין, דהנה רשב"י הוא המבטיח לנו כי ה"ו שלא תשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו (שבת קל"ח:) ולא ידח ממנו נידח, ובא ר"ש לומר דגם זה שנראה בעיני עצמו שיצא חוץ לתחום ומזוטב לו שלא נברא וכן סוברין הממציעין את המידות שהאמת כן, על זה אמר רבי שמעון דלא אמרו כן אלא מפני הטועים דאותן בני האדם באמת לא נמצא חוץ לתחום אלא בתוך תחומו של הקב"ה בבחינת "ועכשיו" הקב"ה רוצה ממך מה שביכולתך לעשות באותו העת

ועד"ז יש לפרש דברי רבי שמעון בן יוחאי דסוף מסכתין, דהנה רשב"י הוא המבטיח לנו כי ה"ו שלא תשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו (שבת קל"ח:) ולא ידח ממנו נידח, ובא ר"ש לומר דגם זה שנראה בעיני עצמו שיצא חוץ לתחום ומזוטב לו שלא נברא וכן סוברין הממציעין את המידות שהאמת כן, על זה אמר רבי שמעון דלא אמרו כן אלא מפני הטועים דאותן בני האדם באמת לא נמצא חוץ לתחום אלא בתוך תחומו של הקב"ה בבחינת "ועכשיו" הקב"ה רוצה ממך מה שביכולתך לעשות באותו העת

דף צ"ז, שבת מברכים פרשת חיי-שרה כ"ז חשוך תשפ"א עמוד א'

המוצא תפילין חדשים - לרבי מאיר מכניסם זוג זוג, ורבי יהודה אוסר. טעם מחלקותם: י"מ, שלר"מ אין אדם טורח לעשות קמיע כעין תפילין ומסתמא תפילין הם, לרבי יהודה אדם טורח ושמא נעשה לשם קמיע. וי"מ, שהכל מודים שאין אדם טורח, ובוודאי נעשו לשם תפילין, ומדובר שהרצועות אינם מקושרות, ורבי יהודה אוסר לפי שאסור לקשור בשבת קשר של קיימא, ולעונבם אינו יכול או משום שעניבה פסולה בתפילין (ראה להלן), או משום שעניבה כקשירה ואסור לעשותה בשבת.

עניבה - י"א שהיא פסולה בתפילין, וי"א שאם עושה אותה כעין קשר של תפילין כשירה.

קשר של תפילין הלכה למשה מסיני שיהיה דומה לדל"ת, ובתפירתן עשוי כמין שיי"ן, ורצועה קטנה שראשה כפוף דומה ליו"ד, הרי שם 'שד-ל'. וצריך שיהיו האותיות ניכרים כלפי חוץ ולא כלפי התפילין, שנאמר 'וראו כל עמי הארץ'.

הלוקח תפילין הרבה ממי שאינו מומחה (כדי לחזור ולמוכרו), בודק שלש מהן, שתים של יד ואחת של ראש או להיפך, כדי להחזיקו למומחה גם בשל יד וגם בשל ראש. ולרבי הסובר שתי פעמים חזקה היא, בודק אחת של יד ואחת של ראש. ואם קונה כמה צבתים (חבילות), צריך לבדוק כל חבילה שדרך לקנות כל חבילה מאדם אחר.

ביאור שיטת רבי יהודה שמוטר להוציא חבית מתחום בעליהם: א. י"א שהכוונה על המים שבחבית, ולרבי יהודה מותר להוציא מים מתחום בעליהם (ודחו את דבריו). ב. מדובר בחבית שקנתה שביטה ומים שלא קנו שביטה (שנתמלאו בשבת מן הנהר), והחבית בטילה למים. ג. מדובר בשיירא שחנתה בבקעה שאין להם מים, והקילו להם להוציא מים (אפילו כשקנו שביטה). ד. מדובר בחבית ומים של הפקר, וסובר שחפצי הפקר אינם קונים שביטה.

דף צ"ח, יום א' פרשת תולדות כ"ח חשון תשפ"א.

עמוד א'.

היה קורא בספר העשוי בגלילה כעין ס"ת על איסקופה שהיא רשות היחיד (שגובהה עשרה ורחבה ד'), ונתגלגל ראשו האחד מידו ונח ברה"ר - לר"ש גוללו אצלו כיון שראשו האחד בידו, ואין גוזרים שמא יפול כולו לרה"ר ויכניסנו מרה"ר לרה"י, שאין שבות עומד בפני כתבי הקודש. ולרבי יהודה אסור לגוללו שמא יפול כולו לרה"ר ויחזירנו לרה"י. לשיטת רבה אם היא אסקופה נדרסת, מותר לגוללו גם לרבי יהודה משום בזיון כתבי הקודש ע"י רבים העוברים שם.

אם האיסקופה היא כרמלית (שרחבה ארבעה ואין גובהה עשרה, וחוצה לה רה"ר ולפנים הימנה רה"י), אם נתגלגל בתוך ד' אמות מותר לגוללו, שגם אם יפול שם כולו ויחזירנו אצלו לא יבוא לידי חיוב חטאת, ואם נתגלגל חוץ לד' אמות אסור (לר' יהודה), שאם יפול כולו ויעברנו ד' אמות יבוא לידי חיוב חטאת.

י"א שכל זה באיסקופה ארוכה, אבל אם אינה ארוכה אסור גם אם נתגלגל בתוך ד' אמות, שמא יפול כולו ברה"ר, ויכניסנו מרה"ר לרה"י דרך האיסקופה וחיוב חטאת (אבל בארוכה, יזכר באמצע האיסקופה ויעמוד לפוש עליה ואח"כ יכניסנה). וי"א שמוטר גם אם אינה ארוכה, שמסתמא יעמוד על האיסקופה כדי לעיין בו, וגם אם יעמוד לעיין ברה"ר ולא באיסקופה, אינו עובר כשמכניסו דרך האיסקופה - לבן עזאי - שמהלך כעומד, ואין חוששים שיזרוק שאין מזרקין כתבי הקודש.

היה קורא בראש הגג ונתגלגל ראש הספר מידו - אם לא הגיע לעשרה טפחים תחתונים, גוללו אצלו. הגיע לעשרה טפחים התחתונים - אם הכותל משופע, אסור לגוללו (שראשו האחד נח על בליטתו ברה"ר, וחוששים שמא כולו יפול לשם ויחזירנו לרה"י), והופכו על הכתב שלא יהא מוטל כל כך בבזיון. ואם הכותל אינו משופע, אם נפל למעלה משלשה מקרקע רה"ר גוללו אצלו. הגיע למטה משלשה, לת"ק הוא כמונח ואסור (שמא יפול כולו כנ"ל), ולרבי יהודה אם לא נגע בארץ מותר להחזירו אצלו שצריך הנחה ע"ג משהו, ורק אם נח על הארץ אסור להחזירו (ולשיטת רבא מותר להחזיר לדברי הכל גם אם הוא למטה משלשה, שצריך הנחה ע"ג משהו). ולר"ש אפילו אם נח בארץ מותר להחזירו, שאין שבות עומד בפני כתבי הקודש.

כותבי ספרים תפילין ומזוזות לא התירו להן להפוך את הקלף כדי להגן את האותיות שלא יעלה עליהם אבק, אלא פורס עליה את הבגד. ואם אי אפשר לו, כגון ספר שראשו נפל על הגג באופן שאסור להחזירו ואין לו בגד לפרוס עליו, יהפוך את הכתב שלא יהיה לו בזיון גדול יותר.

עמוד ב'.

זיז לפני חלון הרחב ארבעה וכולט מן הכותל לצד רה"ר בגובה עשרה מן הקרקע, דינו כרה"י, ובני עליה נותנים עליו ונוטלים ממנו בשבת כלים הנשברים שאין לחשוש בהם אם יפלו ברה"ר שיחזירם לרה"י. ואם הזיז מוטל לארכו על פני כל הכותל, משתמש בכל הזיז.

אם יש זיז כנגד החלון וזיז נוסף למטה ממנו (ושתיהם למעלה מעשרה), משתמש בתחתון על פני כל הכותל, ובעליון אם יש בו ארבעה משתמש בכלו, ואם אין בו ארבעה מקום פטור הוא ואסור להשתמש בכלו (תשמיש תדיר, שרוב הכלים יפלו לרה"ר ונראה כזרק מביתו לרה"י), אבל נגד חלונו מותר אם החלון משלימו לארבעה.

דף צ"ט, יום ב' פרשת תולדות כ"ט חשון תשפ"א.

עמוד א'.

עומד אדם ברה"י ומטלטל חפץ בתוך רה"ר פחות מד' אמות. וכן עומד ברה"ר ומטלטל בתוך רה"י. ולר"מ (במשנה להלן קא.) אסור שמא יביאו אצלו.

לא יעמוד אדם ברה"י וישתין או ירוק ברה"ר, וכן מרה"ר לרה"י. ואם השתין או רק חייב חטאת, ואע"פ שאין כאן עקירה ממקום ארבעה, מחשבתו שהוא צריך לכך עושה אותה להוצאה חשובה. ונסתפקו בגמ' כשהוא ברה"י ופי אמה ברה"ר אם הולכים אחר העקירה שהוא חלל הגוף הנמצא ברה"י וחיוב, או אחר יציאה מן הגוף שהוא ברה"ר ופטור.

המעביר חפץ ברה"ר מתחילת ד' לסוף ד' דרך מקום פטור (כגון למעלה מראשו שהוא גבוה מעשרה) - לשיטת רבא חייב, שהולכים אחר עקירה והנחה.

מי שנתלש רוקו בפיו (שנתעגל ונאסף לצאת) - לדברי רבי יהודה במשנתו נחשב כמושי גם אם לא היפך בו כדי להוציאו לחוץ, ואסור לו לילך ד' אמות ברה"ר עד שירוק. ובמסכת כלים החליף רבי יהודה את שיטתו וסובר שאינו נחשב כמושי רק אם היפך בו. וי"א ש'כיוח' נחשב כמושי אפילו לא היפך בו, ורוק אינו אסור אלא אם היפך בו. ונדחו דבריו.

כיה ורק בפני רבו חייב מיתה בידי שמים, אע"פ שכיחו בא באונס ע"י חולי, היה לו להסתלק משם או להבליעו בכסותו.

לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר או להיפך, אלא אם הכניס את ראשו ורובו למקום שהוא שותה. ואפילו חכמים המתירים לעמוד ברשות זו ולטלטל ברשות אחרת, מודים בחפצים הצריכים לו (כגון משקין) שחוששים שיכניסם לרשות שעומד שם.

לאביי לא יעמוד בכרמלית וישתה ברה"ר או ברה"י, ולרבא מותר שאין גוזרים גזירה לגזירה.

עמוד ב'.

עומד אדם על הגת ושותה מן היין ופטור מן המעשר. לרבי מאיר בין שמזגו במים חמין ובין שמזגו בצונן, שכל זמן שלא הוציאו לחוץ אין זו שתית קבע. לר"א ב"ר צדוק אם מזגו חייב, שע"י מזיגה נחשב לשתית קבע. ולחכמים אם מזגו בחמין חייב, שנחשב למזיגת קבע (שדעתו לשתותו לגמרי שאין יכול להחזיר את המותר משום קלקול היין), ואם מזגו בצונן פטור, שלא עשאו שתית קבע שמא ישתה מעט ויחזיר את המותר.

ולא יעמוד ע"ג קרקע וישתה בגת בלא הפרשת מעשר, אא"כ הכניס ראשו ורובו לגת (ביאור משנתו לשיטת רבא).

קולט אדם ע"י כלי ברה"ר מים היורדין מן המזחילה (דף הנתון בשיפוע לאורך הכותל סמוך לגג). אבל לא יצרף את פיו או כלי אם המזחילה נתונה פחות משלשה סמוך לגג, שהיא דומה לגג, וכאילו מוציא מן הגג שהוא רה"י אל רה"ר. אבל מצינור שהוא ארוך ויוצא לרה"ר ואינו סמוך לגג, מותר גם לצרף אם הוא למטה מעשרה ואינו רחב ארבעה. (אבל למעלה מעשרה אסור לצרף שמא יעשה כן גם כשרחב ארבעה ומוציא מרה"י לרה"ר, וקליטה מותרת שהאוויר הוא מקום פטור). ואם רחב ארבעה אסור לצרף גם למטה מעשרה, שמוציא מכרמלית לרה"ר.

עומד אדם ברה"י (על הגג) ומגביה ידו למעלה מעשרה טפחים, לפחות משלשה סמוך לגג וקולט מן האוויר מים שיררדים מגגו של חבירו, שפחות משלשה סמוך לגג נחשב כגג. אבל לא יצרף.

בור ברה"ר הסמוך לכותל רה"י בתוך ארבעה, ממלאים מחלון שעל גביו בשבת, שמוציא מרה"י לרה"י ואין רה"ר מפסקת בינתיים. היה רחוק מן הכותל ארבעה, אם יש עליו חוליא עשרה מותר, שהדלי אינו מגיע לרה"ר, ואם אין עליו חוליא עשרה אסור, שמטלטל מרה"י לרה"י דרך רה"ר.

בור וחוליתו מצטרפין לעשרה (שאם אין גובה עשרה בעומק הבור לבדו, מצרפין את חוליתו להחשיבו רה"י).

אשפה של רבים ברה"ר שהיא גבוהה עשרה, שופכין לתוכה מים מחלון שעל גבה. אבל באשפה של יחיד אסור, שמא תינטל האשפה ויזרוק מרה"י לרה"ר.

דף ק', יום ג' פרשת תולדות ר"ח כסליו תשפ"א.

עמוד א'.

אילן שנופו נוטה מכל צדדיו עד פחות משלשה טפחים סמוך לארץ, אם אין בו יותר מבית סאתיים מטלטלים תחתיו, שיש לו מחיצה עשרה מכל צדדיו. ואם יש בו יותר מבית סאתיים אסור אפילו אם נטעו מתחילה לשם כך והוקף לדירה, שהיא דירה שתשמישה לאוויר (להסתופף בה שומרי השדה ולא לדור בה תמיד).

שרשי אילן הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים, חשובים כאילן ואסור ליטב עליהן.

שרשים הבאים מלמעלה משלשה לתוך שלשה - לרבה מותר להשתמש בהן שכל פחות משלשה כקרקע הוא, ולרב ששת אסור שבאים מכח איסור.

שרשים הדומין לשון סלע (קטנים היוצאים מתוך גדולים העולים למעלה משלשה) - אלו שהם למעלה משלשה אסורים, למטה משלשה מותרים. והקטנים היוצאים מתוך גובה שלשה של גדולים, ומטין לארץ תוך שלשה, לרבה מותרים ולרב ששת אסורים.

אילן היוצא מתוך חריץ, והשרשים גבוהים שלשה מצדדין שבתוכו, אבל משני צדדיו שהן משפתי החריץ ולמעלה אין גבוהים שלשה, לרבה מודדים משפתי החריץ ומותר, ולרב ששת מודדים מעומקו ואסור. וכן נחלקו באילן העולה במקצוע שני כותלים של חצר, ושלשה צדדיו נכנסין בתוך המקצוע שבכותלים, ואין נראה אלא צדו שמבחוץ. אבל אם שלשה צדי האילן גבוהין, והרביעי שוה לארץ או לכותל - אסור גם לרבה.

אילן העומד בתוך הבית ועולה דרך פי ארובה למעלה מן הגג פחות משלשה, לרבה מותר ולרב ששת אסור (ואין אומרים 'ביתא כמאן דמליא דמי' ויהא מותר גם לרב ששת).

אין עולין באילן או בהמה, ולא נתלין ולא נשענין עליו. ולא יעלה באילן מבעוד יום וישב שם כל היום כולו. אבל בור שיח ומערה וגדר מטפס ועולה מטפס ויורד ואפילו הן מאה אמה (שאיין האיסור משום טירחא, אלא שמא יתלוש מן המחובר).

עלה באילן מבעוד יום וקידש עליו היום, ירד. עלה משחשיכה, י"א שאם עלה בשוגג ירד, ואם עלה במזיד קנסוהו ולא ירד. וי"א שגם בשוגג לא ירד, שקנסו שוגג אטו מזיד.

הניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין מתנה אחת, ינתנו במתנה אחת (ועולה לזה ולזה). מתן ארבע במתן ארבע, ינתנו במתן ארבע. מתן ארבע במתן אחת, לר"א ינתנו במתן ארבע, שאם ינתנו במתן אחת עובר על כל תגרע. (והמצות עשה ליתן ארבע דוחה לאו של כל תוסוף). ולרבי יהושע במתן אחת, שאם יתן ארבע עובר על כל תוסוף בעשית מעשה, אבל כשנותן אחת עובר על כל תגרע בשב ואל תעשה (ובמתנה אחת כיפר).

עמוד ב'.

בימות הגשמים אסור לעלות על אילן לח ועל יבש, אע"פ שאין עליו על הלח, כיון שאין היכר בין לח ליבש אסור משום מראית העין. ובימות החמה מותר לעלות על יבש אם אין עליו פירות ונשרו ענפיו, שניכר לכל שהוא יבש ואינו מוציא עליו.

למ"ד דבר שאין מתכוין אסור - אסור לילך בשבת ע"ג עשבים לחים, משום שתולש עשבים בהילוכו. וביבשים מותר שחשובים כתלושים. ובימות הגשמים מותר גם בלחים. ואם נועל מנעלים מותר גם בימות החמה. ואם מסמר כפוף תחת מנעלו אסור, ואם העשב אינו ארוך מותר. **ולרבי שמעון - שהלכה כמותו - מותר בכל אופן כיון שאינו מתכוין.**

אסור לכוף אשתו לדבר מצוה, ואם כופה יהיו לו בנים שאינן מהוגנים. הבעל ושונה לדעת האשה, יהיו לו בני זכרים. **אשה שתובעת בעלה לדבר מצוה ע"י שמראה לפניו עניני חיבה, יהיו לה בנים שאפילו בדורו של משה לא היו כמותן.**

עשר קללות נתקללה חוה - דם נדה, דם בתולים, צער גידול בנים, צער העיבור, בעצב תלדי בנים, משתוקקת לבעלה כשיוצא לדרך, תובעת בלב והאיש בפה, עטופה כאבל, אסורה לכל אדם, וחבושה בבית האסורין (ש"כל כבודה בת מלך פנימה).

אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדין - צניעות מחתול (שאינו מטיל רעי בפני אדם ומכסה צואתו), וגזל מנמלה, עריות מיונה, ודרך ארץ מתרנגול.

דף ק"א, יום ד' פרשת תולדות ב' כסליו תשפ"א.

עמוד א'.

דלת שבמוקצה (רחבה שאחורי הבתים) - שזקופה נגד הפתח ואינה תלויה, אין נועלים בה בשבת שנראה כבונה. ואם היא תלויה, אם נגררת על הארץ אין נועלים בה, שנראה כבונה

כשמגביהה על המשקוף כיון שאינה קבועה שם. ואם גבוהה מן הארץ, מותר. ואם יש לה ציר, מוכח שהיא דלת גמורה ומותר גם אם נגררת. ולשיטת רבא מותר גם אם היה לה ציר ועכשיו אין לה, שיש היכר שהיא דלת במה שהיה לה.

דלת אלמנה - י"מ שעשויה מקרש אחד וי"א שאין לה בריחים המחברים אותה - והיא נגררת על הארץ, אין נועלים בה.

העושה מדורה ביו"ט לא יסדר את העצים כעין בנין (אהל וגג) ממטה למעלה, אבל ממעלה למטה (שאוחז העליונים באויר ונותן התחתונים למטה), מותר. וכן המסדר ביצים על כלי ברזל או ע"ג עצים, והמקיף חביות לשפות עליהם קדירה, והמתקן מטה של פרקים והמסדר חביות במרתף, בכולם צריך לסדר ממעלה למטה ולא ממטה למעלה.

כוונת הכתוב 'טובם כחדק ישר ממסוכה' - א. הטובים שבנו מגינים עלינו כחדקים (קוצים) המגינים על הפירצה. **ב.** שמהדקין את הרשעים לגיהנום.

לרבי מאיר, לא יעמוד אדם ברה"י ויטול מפתח המזונח ברה"ר ויפתח בו פתח שברה"ר, שמא יכניס את המפתח לפניו. וכן לא יעמוד ברה"ר ויפתח ברה"י, אלא אם עשה מחיצה גבוה עשרה טפחים ועומד בתוכה. ולחכמים מותר. **וכן לא יעמוד - לר"מ - ברה"י ויפתח בכרמלית, ולא יעמוד בכרמלית ויפתח ברה"י.** ולחכמים מותר. וחזר ר"מ מדבריו והתיר בכרמלית (ע"ב). **ירושלים, הואיל ודלתותיה נעולות בלילה אינה חשובה רה"ר** (שאינה כדגלי מדבר שפתוח כל שעה), ודינה ככרמלית. ולאחר שנפרצו בה פרצות דינה כרה"ר.

עמוד ב'

פתחי שערי גינה הסמוכים לרה"ר אסור לעמוד - לר"מ - בצד שאין להם בית שער ולפתוח ולנעול בצד השני, שהמנעול גבוה עשרה רחב ארבעה ודינו כרה"י, ואסור לעמוד ברה"ר או בגינה (שהיא כרמלית) ולפתוח ברה"י, שמא יביאנו אצלו. ובצד שיש בו בית שער מותר, שעומד ברה"י ונועל ברה"י. (ולאחר שהתיר ר"מ בכרמלית, מותר לפתוח מצד הגינה גם בלא בית שער).

חנויות הפתוחות לרה"ר - אם המנעול למטה מעשרה, מניח מע"ש את המפתח באיסקופה שהיא כרמלית, ולמחר מטלטל את המפתח ממנה אל המנעול, ופותח ונועל ומחזירו (שמטלטל בתוך הכרמלית).

אם המנעול למעלה מעשרה, אם רחב ארבעה, מניח מע"ש את המפתח ע"ג המנעול, ולמחר פותח ונועל ומחזירו למקומו. אבל לא יטלטל מפתח מאיסקופה למנעול, שמטלטל מכרמלית לרה"י. ואם אין המנעול רחב ארבעה שהוא מקום פטור, מותר לטלטלו מאיסקופה למנעול, ומחזירו למקומו, אבל לא לחלון שיש בו ד' על ד' (שמחליף מכרמלית לרה"י, ע"י הנחה במקום פטור).

אם אין במנעול ארבעה, ויש בו כדי לחוק ולהשלימו לארבעה - לר"מ חוקקים להשלים ודינו כרה"י, ולחכמים אין חוקקים ונחשב כמקום פטור.

מקום שאין בו ארבעה על ארבעה, מותר לבני רה"ר ולבני רה"י לכתף עליו משאם, ובלבד שלא יחליפו.

דף ק"ב, יום ה' פרשת תולדות ג' כסליו תשפ"א.

עמוד א'

נגר (בריה) שתוחבין אותו בחזר האיסקופה לנעול הדלת - אם הוא קשור ותלוי בחבל חזק שראוי לטלטלו על ידו, מותר לנעול בו את הדלת, שאין נראה כבונה. ואם קשור בחבל דק שאם מטלטלו ע"י החבל הוא נפסק, אסור שנראה כבונה (כדין נגר שאינו קשור - ראה להלן). ואם ראשו עבה וראוי לכתוש ולשחוק בו פלפלין, לר"א אסור לנעול בו. ולר"י יוסי מותר, שיש עליו תורת כלי ולא נראה כבונה.

נגר שהוא קשור בחבל ארוך ונגרר ע"ג קרקע, לת"ק אסור לנעול בו במדינה משום שנראה כבונה, אבל במקדש מותר שאין שבות במקדש, ולרבי יהודה מותר אפילו במדינה, והלכה כדבריו. ודוקא אם קשור בדלת עצמה, אבל אם קשור בבריה הדלת, אם החבל חזק ואפשר לטלטלו ע"י החבל מותר, ואם לאו אסור. ואם קשור בגמי, כאילו אינו קשור כלל.

נגר המונח - שאינו קשור כלל, לת"ק בנין גמור הוא ואסור מן התורה אפילו במקדש. לרבי יהודה אסור משום שבות שנראה כבונה, ובמקדש מותר. והלכה כת"ק.

נגר הנכנס מהאיסקופה לתוך הקרקע - י"א שמותר לנעול בו, ולרבי יהודה אסור אפילו אם קשור לדלת משום שנראה כבונה. והלכה כדבריו.

נגר שעשה לו בית יד, מותר לנעול בו, שמוכח שהוא כלי ולא נראה כבונה.

קורה תורת כלי עליה משום שראוי לישיב עליה, ומותר לטלטלה אפילו אם צריכין עשרה בני אדם להגביהה מפני כובדה.

מותר להוסיף בשבת על אהל עראי. ולפיכך: מעגלין כפופין שעושים בספינה - אם יש בהם רוחב טפח, או שאין רוחבם טפח אבל יש בין זה לזה פחות משלשה, פורסים עליהם מחצלת בשבת. וכן הכורך מחצלת מעל הגג ושייר בה טפח אחד פרוס, פושט בשבת את כולה.

וילון שתולים אותו כנגד הפתח לצניעות - מותר לנטותו ולפורקו בשבת, שאין זה אהל כיון שאינו קבוע שם.

כילת חתנים, והיא יריעה הנתונה בשיפוע סביב המיטה - אם אין בגגה טפח, ואין בפחות משלשה סמוך לגגה רוחב טפח (שנתונה באלכסון קצר), ואין רוחב טפח בשיפועה (מכנגד אמצעות גגה עד מקום ששפת יריעה כלה שם), אינה נחשבת 'אהל' ומותר לפורקה ולנטותה בשבת. אבל אם יש בגגה טפח, או שיש רוחב טפח בפחות משלשה סמוך לגגה, או שיש בשיפועה טפח, אסור. עמוד ב'

למסקנת הגמרא מותר לצאת בכובע שיש בשפתו רוחב טפח ואינו אסור משום אהל, ובלבד שיהא מהודק בראשו, אבל אם לא כן אסור שמא יפול ויטלטלנו ברה"ר.

ציר של דלת שידה תיבה ומגדל שיצא: התחתון - לת"ק אסור להחזירו מדרבנן שמא יתקע (ואם תקע חייב חטאת). ובמקדש מותר להחזירו לצורך דבר קרבן, שאין שבות במקדש. ולרבי יהודה מותר להחזירו גם במדינה. העליון - לת"ק אסור אפילו במקדש, שמכיון שיצא העליון נופל כולו (וסובר שיש בנין בכלי מן התורה). ולרבי יהודה אסור במדינה ומותר במקדש.

אם הציר התחתון לא יצא כולו אלא התחיל להישמט, מותר לדחוק אותו אפילו במדינה.

ציר של בור ושל דות ושל יציע לא יחזיר, ואם החזיר חייב חטאת (שבמחבר לקרקע יש בנין בכל אופן).

כהן שנתן רטיה על מכתו בע"ש, ונטלה מעל ידו בשבת כדי שלא תהא חוצצת בעבודה, התירו לו להחזירה בשבת, שאם לא יתירוהו לא יסירנה וימנע את עצמו מעבודה. אבל במדינה אסור להחזיר את הרטיה (אם הסירה מדעת) גזירה שמא ימרח. ולהניח רטיה מתחילה אסור גם במקדש, שלא התירו שבות במקדש רק לצורך המקדש.

רטיה שנפלה מעל המכה (ולא נטלה מדעת) - לת"ק מותר להחזירה, שאין זה מצוי ולא גזרו בה חכמים. ולרבי יהודה אסור, אבל אם הוחלקה דוחקה למקום המכה. והלכה כרבי יהודה. י"מ מחלקותם כשנפלה על כלי, אבל נפלה על הקרקע אסור גם לת"ק. וי"מ שנחלקו כשנפלה על הקרקע, אבל נפלה על כלי מותר גם לרבי יהודה.

מגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה, וחוזר ומגלה מקצת ומקנח, אבל לא יקנח את הרטיה עצמה מפני שממרח וחייב חטאת.

דף ק"ג, יום ו' פרשת תולדות ד' כסליו תשפ"א

עמוד א'

דין קשירת נימא של כינור במקדש: לרבי אליעזר מותר לקושרה גם אם לא היתה שם מעולם, שמכשירי מצוה דוחים את השבת. ולחכמים מכשירי מצוה אין דוחים שבת, ואסור

לקושרה אפילו אם נפסקה בשבת, אבל מותר לענבה (למ"ד עניבה אינה מלאכה). לתנא במשנתינו אם לא היתה מתחילה אסור לקושרה, ואם נפסקה בשבת מותר, שמכשירי מצוה דוחים שבת רק כשלא היה אפשר לעשותם מע"ש.

לר"ש בן אלעזר משלשל מלמטה וכורך למעלה או להיפך, אע"פ שמתקן כלי ואב מלאכה הוא, יותר טוב לעשות כן מלחלל שבת ע"י קשירה, שאינה משמעת את הקול ולא נקיים בו שום מצוה. ולחכמים עדיף בקשירה, שמא יבואו להתיר נימין גם בכינור חדש.

י"א שאין היתר לקושרה אלא אם נפסקה באמצע, אבל אם נפסקה מן הצד אפשר לתקנה בעניבה ואסור לקושרה. וי"מ (לשיטת ר"ש) שגם כשנפסקה באמצע עונבה ואינו קושרה, גזירה שמא יקשרנה גם כשנפסקה מן הצד.

דין חתיכת יבלת מבהמה בשבת במקדש כדי להתירה לקרבן: י"א שהלחה אסור לחתוך בכלי משום גזוז, ומותר ביד, שכלאחר יד אינו אלא שבות ואין שבות במקדש. ויבשה מותר גם בכלי, שמתפוררת מעצמה. וי"א שהלחה אסור אפילו ביד, ויבשה אסור בכלי שמתקן אותה, ומותר ביד. לשיטת ר"א שמכשירי מצוה דוחים את השבת אין איסור בחתיכת יבלת, וי"א שגם לשיטתו מותר רק ביד ולא בכלי, שבמקום שאפשר צריך לעשות ע"י שינוי.

קרבן פסח הבא בשבת אסור להרכיבו ברה"ר על כתיפו ולהביאו מחוץ לתחום ולחתוך יבלתו - י"מ שמדובר באיסור דרבנן (שהחי נושא את עצמו, ותחומין דרבנן, וחתיכת יבלת ביד), ואינו דוחה שבת לפי שהיה יכול לעשותו מאתמול. וי"מ שמדובר באיסור מן התורה (כמ"ד שאין חי נושא עצמו, ותחומין דאורייתא, וחתיכת יבלת בכלי). ולשיטת ר"א שמכשירי מצוה דוחים את השבת, מותר.

י"א שלא התירו שבות לצורך המקדש רק במקדש עצמו, כגון חתיכת יבלת של קרבנות שמבקרין אותם במקדש, אבל שבות של מקדש במדינה אסור. ומטעם זה אין חותכין יבלת בקרבן פסח אפילו ביד, שכל אחד מבקרו בביתו. וי"א שהתירו שבות של מקדש גם במדינה.

היה קורא בספר על איסקופת כרמלית, ונתגלגל ראשו האחד מידו, גוללו אצלו. ואין גוזרים שמא יפול כולו ויחזירו, שלא יעבור בכך רק על איסור דרבנן.

משלשלין את הפסח לתנור סמוך לחשיכה, אע"פ שלא יצלה מבעוד יום, ואין חוששים שמא יחתה בגחלים. והטעם: י"א שלא גזרו על שבות לצורך מקדש אפילו במדינה, וי"א שבני חבורה זריזים הם, ולא יבואו לחתות. עמוד ב'.

החותך יבלת שלו בשינוי או בידו (במדינה) - לחכמים אסור משום שבות ולר' אליעזר חייב חטאת. ואם חותך לחבירו, גם לר"א אינו אלא שבות. החותך יבלת בכלי - חייב חטאת.

כהן שעלתה בו יבלת ונפסל לעבודה - לחכמים חותכה הוא עצמו בשינוי (אם יכול, כגון שהיא בכריסו) או בידו, שלשיטתם אין זה אלא שבות ואין שבות במקדש. אבל לא יחתכנו בכלי שהוא איסור תורה. לשיטת ר"א חותכה לו חבירו בשינוי, אבל הוא עצמו אסור, שלשיטתו אסור מן התורה. ואע"פ שהתיר ר"א מכשירי מצוה, אם אפשר צריך לעשות ע"י שינוי. וכן לא יחתכנה חבירו אפילו בידו, שמא יחתכנה בכלי.

כהן שלקה באצבעו - במקדש כורך עליה גמי, ואע"פ שמרפא, צורך עבודה היא (שאינו זה דרך ארץ שתראה מכתו בשעת עבודה) ודוקא באופן שאינו חוצץ, כגון בשמאל או בימין שלא במקום עבודה. ובמדינה אסור, שכל רפואה שבות היא. ואם מהדקה כדי להוציא את דמה אסור גם במקדש, שאין זה צורך עבודה, וגם שאסור מן התורה משום חובל.

יתור בגדים בשעת עבודה - י"א (רבי יוחנן ללשון א') שפוסל רק במקום בגדים, אבל שלא במקום בגדים לא. י"א שבמקום בגדים אפילו נימא אחת חוצצת, ושלא במקום בגדים רק שלש על

שלוש חוצצות. וצלצול קטן שהוא חשוב, פוסל גם שלא במקום בגדים. ו"א (רבי יוחנן ללשון ב') שאפילו צלצול קטן אינו פוסל שלא במקום בגדים, כיון שאין בו שלש על שלש.

דף ק"ד, שב"ק פרשת תולדות ה' כסליו תשפ"א.

עמוד א'
מפזרין מלח ע"ג הכבש כדי שלא יחליקו הכהנים, ואין מבטלים אותו שם שאסור להוסיף על הבנין. ודוקא בשעת הולכת עצים למערכה שאינה עבודה, אבל בשעת הולכת אברים לכבש שהיא עבודה, אסור, שחוצץ בין רגלי הכהנים לכבש.

אסור לפזר מלח בחצר שנתקלקלה במי גשמים, שלאחר שנדרס אינו ראוי ומסתמא מבטלו שם, ונחשב כבנין משום שמשווה את הגומות. אבל תבן מותר לפזר, שגם לאחר דריסה ראוי למאכל בהמה או לטיט ואינו מבטלו. ולא יפזרם בסל או בקופה כדרך שעושה בחול, רק ע"י שולי קופה שנשתברה. ו"א שהשמעת קול אסורה בכל אופן, ולרבה לא אסרו חכמים אלא קול הנשמע כעין שיר בנעימה ובנחת.

מותר להשמיע לחולה קול נעים ע"י טפטוף מים מכלי כדי להרדימו, ולבריא אסור (כ"ל).

מותר לשמור בשבת פירות מפני העופות ודלועין מפני החיה כדרך שעושה בחול. ובלבד שלא ישמיע קול בידיו או ברגליו כדי להבריחם, גזירה יטול צרור ויזרוק לרה"ר.

אסור לשחק באגוזים או בתפוחים (לגלגלם דרך דף ומכים זה את זה), שמא יבוא להשוות גומות.

אסור לשאוב מים ע"י גלגל, כיון שממלאים בו בלא טורח, חוששים שימלא לגינתו וחורבתו כדי להשקותם. וגם במקום שאין גינה וחורבה אסור, שמא יבוא לשרות בהם פשתן. ובמקדש מותר.

עמוד ב'
כשעלו מן הגולה התירו לשאוב ביו"ט מים מבאר אחת ע"י גלגל מפני דוחקן. ולא הנביאים התירוה, אלא מנהג אבותיהם בדיהם. ולא התירו אלא באר זו בלבד.

שרץ שנמצא במקדש מוציאו אפילו בשבת (ואע"פ שהוא מוקצה, אין שבות במקדש). לרבי יוחנן בן ברוקה מוציאו הכהן באבנטו אע"פ שמתמא, ולא יחזר אחר צבת של עץ שאינה מקבלת טומאה, שיותר טוב שלא להשהות את הטומאה במקדש. לרבי יהודה יטלנו בצבת של עץ כדי שלא לרבות טומאה (טומאת האבנט), אע"פ שהוא משהה את הטומאה.

מהיכן מוציאים את השרץ בשבת? לר"ש בן ננס מן ההיכל ומן האולם ומבין האולם למזבח, אבל לא מן העזרה, ולר"ע מוציאים אותו גם אם נמצא בעזרה. נמצא במקום שאסור להוציאו (לר"ש בן ננס בעזרה, ולר"ע בלשכות), כופין עליו סיר עד שתחשך.

המכניס למקדש כלי שנטמא בשרץ - חייב. המכניס שרץ עצמו - לשמואל פטור, שדווקא טמא שיש לו טהרה במקוה צריך לשלחו מן המקדש. ו"א שהוא חייב. המכניס כלי חרס - פטור. לשמואל משום שאין לו טהרה במקוה, ו"א משום שאינו חייב רק על דבר שנעשה אב הטומאה.

דף ק"ה, יום א' פרשת ויצא ו' כסליו תשפ"א.

עמוד א'
לר"ש בן ננס מוציאים שרץ בשבת מן ההיכל ולא מן העזרה, שהרי הכהנים נטמאו כדי להוציא טומאה מן ההיכל, ומן העזרה הוציאו אותו הלויים, ולמדנו מזה שאין להוציא טומאה מן העזרה בעבירה. לר"ע מוציאים בשבת גם כשנמצא בעזרה, ומה שלא הוציאו הכהנים מן העזרה הוא משום שאפשר ע"י לויים, אבל בהיכל היו הלויים אסורים ליכנס.

הכל נכנסים בהיכל לבנות, לתקן, ולהוציא את הטומאה. ולכתחילה ו"א שמצוה בכהנים טהורים. אין כהנים, יכנסו לויים טהורים. אין לויים, יכנסו ישראלים טהורים, אבל לא טמאים (אפילו כהנים). ו"א מצוה בכהנים תמימים, אין תמימים יכנסו בעלי מומים. מצוה בכהנים טהורים. אין טהורים יכנסו

כהנים טמאים, אבל לא ישראלים (אפילו טהורים).

אם יש כהן טמא ובעל מום - ו"א שטמא נכנס שהרי הותר בעבודת ציבור, ו"א שבעל מום נכנס שהותר באכילת קדשים. מי שהחשיך מחוץ לתחום - לת"ק אפילו אמה אחת לא יכנס, לרבי שמעון אפילו חמש עשרה אמות יכנס, שהמודדים אין מעמידין את הסימן בסוף אלפים בדיוק, מפני הטועין שאין מכירים את הסימן. וזהו שאמר ר"ש: מקום שהתירו חכמים, משלך נתנו לך.

גימט כינור שנפסקה במקדש - לת"ק קושרה, ולר"ש עונבה, שמא יקשור קשר של קיימא שחייב עליה חטאת במדינה (עיי' לעיל קג.).

הדרן עלך מסכת עירובין והדרך עלן. דעתן עלך מסכת עירובין ודעתך עלן. לא נתנשי מינך מסכת עירובין ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי.

מסכת פסחים

דף ב', יום ב' פרשת ויצא ז' כסליו תשפ"א.

עמוד א'
אור לי"ד בודקין חמץ לאור הנר. כל מקום שאין מכניסין חמץ א"צ בדיקה. בודקין שתי שורות במרתף שמכניסין בו חמץ (שמסתפק ממנו יין לשולחן). לב"ש שתי שורות על פני כל המרתף, ולב"ה שתי שורות החיצונות שהן העליונות.

'אור' - לרב הונא 'גגה' (להו"א: יום), ולרב יהודה 'לילי'. ו'אורה' לדברי הכל יום הוא.

היוצא לדרך יכנס לקראת ערב לבית מלון בעוד שהחמה זורחת, ולמחר ימתין עד הנץ החמה ויצא, שהאור - שנאמר בו כי טוב - טוב לו מפני החיות ומפני הלסטים.

לעתיד לבוא יהא אור החמה לצדיקים גדול מאד, ואפילו עלות השחר יאיר כנץ החמה של עכשיו.

פירוש הפסוק: ויקרא אלקים לאור יום' - קרא לבריאה המאירה שברא מהוד מעטה לבושו וציווהו לשמש ביום, וקרא לחושך וציווהו לשמש בלילה.

פירוש הפסוק: 'הללוהו כל כוכבי אור' - הללוהו כל כוכבים המאירים. ולמדנו מזה שאור כוכבים נקרא אור. ולפיכך: הנודר מן האור אסור באורן של כוכבים.

עמוד ב'
הבא במחתרת - כאשר ברור כאור שאם עומד כנגדו להציל ממנו ממונו יהרגנו (והיינו כל אדם חוץ מאב על הבן או שאוהבו מאד), רוצח הוא ומותר להרגו. ואם ספק לך כלילה, כגון אביך או אוהבך, ואם היית עומד כנגדו להציל ממנו אינו הורגך, אסור להרגו.

פירוש הפסוק: 'ואומר אך חושך ישופני ולילה אור בעדני' - אמר דוד: אני אמרתי מפני חטאי, שרק חושך ישופני לעולם הבא שדומה ליום, עכשיו שמחל לי, העולם הזה שהוא דומה ללילה אור בעדני.

במקום שנהגו אסור לעשות מלאכה בי"ד ניסן - לר"א בן יעקב אסור מעלות השחר, כדמצינו לענין תענית ציבור שמותר לאכול בלילה ואסור מעלות השחר, ולרבי יהודה אסור לעשות מלאכה משעת הנץ החמה, כדמצינו לענין סוף זמן אכילת חמץ בער"פ שאסור שתי שעות קודם חצות היום, (אבל קודם לכן, אפילו נהגו בטלה דעתן).

עד מתי אוכל ושותה בתענית ציבור? לר"א בן יעקב עד שיעלה עמוד השחר, ולר"ש עד קרות הגבר.

אין משיאין משואות (אבוקות בראשי הרים להודיע שקידשו בית דין את החדש) אלא בחודש שמקדשים אותו ביום שלשים (שהחודש שעבר חסר). ומשיאין בלילה שעבר שלשים להודיע שהיום נתקדש.

ליקוטי תוספות.
א. טעם בדיקת חמץ לרש"י משום כל יראה וכל ימצא, לתוספות משום ב"י וב"י סגי בביטול בעלמא והחמירו חכמים גם לבדוק אפילו בדברים שאינו עובר עליהם כדי שלא יבוא לאכלו והחמירו בו יותר משאר איסורי הנאה, (א

ומבזה קדשי שמים ואין ראוי לשמש. ד) ארמאה דאמר ספו לי מאליה ובדקה ונמצא דארמאה הוא.

כהן ששימש במזבח א"צ לבדוק למעלה ממנו (לענין יחסין לישא אשה), שמיחסי כהונה ולויה ישבו בלשכת הגזית, ולא הניחו לעבוד כהן שנמצא בו פסול. וי"א שאם הריע את עצמו בודקין אחריו, שגילה שלא בדקוהו יפה מתחילה.

מוציא דבה הוא כסיל, ומשום כך לא רצו חכמים לבשר בשורה שאינה טובה.

ליקוטי תוספות.
א. מרכב ומושב אין דינו שוה שהנוגע במרכב אין טעון כיבוס בגדים. באיש כתיב מרכב ובאשה מושב ושון בשניהם.

ב. הבא לפנינו ואומר ישראל אני מאמינים לו חוץ ממי שמוחזק לנו באבותיו שהם נכרים.

ג. אליה של גדי אינה קריבה משא"כ של טלה.
ד. ריב"ב לא עלה לרגל (א) שלא היה לו קרקע. ב) היה זקן שאינו יכול להלך ברגליו שפטור מפסח כמו מצות ראייה. ג) שהיה דר בניצבין שבחו"ל.

דף ד', יום ד' פרשת ויצא ט' כסליו תשפ"א.

עמוד א'.

מהנהגתו של רבי חייא בשעה ששמע על פטירת אחיו ואחותו למדנו שלשה דברים: א. שאבל אסור בנעילת הסנדל. ב. ששמועה רחוקה - לאחר שלשים יום - אין נוהגת אלא יום אחד. ג. שמקצת היום ככולו.

מלשונו של אדם למדו מאיזה שבט הוא: אחד שהיה אומר בכל משא ומתן שהיה לו עם אדם 'בוא לדין', אמרו עליו שהוא משבט דן. ואחד שהיה משתבח תמיד בשפת הים, אמרו עליו שהוא משבט זבולון.

זריזין מקדימים למצוות - שנאמר 'וישכם אברהם בבוקר' (ולא המתין עד הנץ החמה).

הטעם שבדקין חמץ בליל י"ד ולא בבוקר, שהיא שעה שבני אדם מצויים בבתיהם. ועוד שמצוה לבדוק בנר, ואור הנר יפה לבדיקה בלילה ולא ביום.

תלמיד חכם לא יתחיל להתעסק בלימודו בליל י"ד, שמא ימשך בלימודו וישכח ולא יבדוק.

המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה, שמזוזה חובת הדר היא (לפי שהיא משמרתו).

המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר מי מחויב בבדיקת חמץ? - אם מסר לו מפתח לאחר שנכנס ליל י"ד על המשכיר לבדוק, ואם מסר לו מפתח קודם שנכנס ליל י"ד על השוכר לבדוק. (שמסירת מפתח הוא קנין שכירות, ומי שבידו המפתח בכניסת ליל י"ד, עליו חלה חובת הבדיקה).

עמוד ב'.

המשכיר בית לחבירו בשחרית של י"ד - אם המשכיר לפנינו, שואלים אותו אם בדק או לא. ואם אינו לפנינו, נסתפקו בגמרא אם חזקתו בדוק (גם אם עם הארץ הוא, שחזקה שבדק כמצות חכמים שהכל זריזין לענין בדיקה), או שאין חזקתו בדוק. ולא נפשט הספק.

הכל נאמנים על ביעור חמץ אפילו נשים וקטנים. ואפילו כשידוע לנו שלא בדק בעל הבית, נאמנים לומר שהם עצמם בדקוהו, שבדיקת חמץ מדרבנן היא (שמן התורה די בביטול בלב), והאמינו להם חכמים בדין דרבנן.

חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות, אפילו נתמרחו היום הרי הן בחזקת מתוקנים, שבודאי לא יצא מתחת ידו עד שגמר כל מצותו.

המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ומצאו שאינו בדוק, אין זה מקח טעות, ואפילו במקום שבני העיר נוהגים לשכור אדם לבדוק ויש לו חסרון כיס, שנוח לו לאדם לקיים מצוה בממונו. **הכל מודים שהחמץ בערב פסח משש שעות ולמעלה** - אסור מן התורה.

ליקוטי תוספות.
א. ת"ח לא יצא יחידי בלילה, ולדבר מצוה מותר ששלוחי מצוה אינן ניזוקין.

דלא כדילי אינשי מיניה כל השנה, כיון דהחמירה בו התורה לעבור בב"י ובי" תקנו חכמים בדיקה, (ולהר"ן חיוב התורה דתשבתו היא או בביטול בלב או בבדיקה, וכל שבדק במקומות שרגיל בהם בחמץ שוב אינו עובר על כל יראה וימצא, אפילו נשאר חמץ בביתו, ואינו עובר אלא משעת מציאה ואילך, והצריכו חכמים בדיקה כדי לקיים הדאורייתא (כרש"י) ולא לסמוך על ביטול מפני: א) שמא לא יבטל בכל לבו. ב) שחששו שאם ישהה בביתו יבוא לאכלו, ומדין המשנה א"צ ביטול א"ח, כ. ר. ק. מדינא דגמרא שמא ימצא גלוסקא יפה וישהה בביתו ועובר משעת המציאה.

ב. צאת הכוכבים הוי לילה, ומה שאנו מחמירים מהשקיעה משום שאין אנו בקיאים בצאת הכוכבים.

ג. בנדרים במקום שלשון בני אדם אינו כלשון המשנה הלך אחר לשון בני אדם. ד. בא במחירת ניתן להצילו בנפשו לרש"י דווקא בברור לו כשמש שבא על עסקי נפשות, לתוספת אפילו ספק ניתן להצילו בנפשו, עד שידוע בוודאי שלא בא על עסקי נפשות.

ה. מחלוקת רב"י ור"י באיסור עשית מלאכה בער"פ: לרש"י היינו במקום שנהגו לתוספות מקום שנהגו תלוי במנהג המקום ונחלקו לסובר שאסור בעשית מלאכה.

ו. לרב"ב חכמים לא פלגי יום באיסור דרבנן, דווקא במקום שליכא סברא לאסור ככהאי גוונא משא"כ כשיש סברא, וכמו לא יאכל אדם מן המנחה ולמעלה.

דף ג', יום ג' פרשת ויצא ח' כסליו תשפ"א.

עמוד א'.

המפלת תוך שמונים יום לאחר לידת נקיבה, מביאה קרבן אחד. הפילה לאחר שמונים, מביאה שתי קרבנות. **הפילה בליל כניסת שמונים ואחד**, לב"ש פטורה מקרבן שני אע"פ שכבר עברו ימי מלאות, משום שבליילה עדיין אינה ראויה להביא קרבן. ולב"ה חייבת בקרבן שני, שהיום והלילה שוים לכל דבר, וכן מצאנו לענין טומאה שאם ראתה דמים בליל שמונים טמאה.

שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אבל אין נאכלין בלילה שלאחר יום שני (ליל שלישי) כתודה הנאכלת ביום ראשון ובלילה שלאחריו. ושורפין שלמים ביום השלישי ולא בלילה, ואין אומרים 'תיכף לאכילה שריפה' כתודה שהיא נשרפת בבוקרו של יום שני.

בתפילות של יום הכיפורים - מתפלל שבע ומתוודה. בערבית של מוצאי יוה"כ - לת"ק מתפלל מעין שמונה עשרה, לר"ח בן גמליאל בשם אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת.

למסקנא הכל מודים שאור' לילה הוא - והטעם שלא שנה התנא במשנה 'ליל י"ד', שמצוה ודרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה, ולשון חכמים לחזר אחר לשון צח ונקי.

לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות - וי"א תשע וי"א עשר וי"א ט"ז - ולא הוציא דבר מגונה מפיו.

לעולם יספר אדם בלשון נקיה, שגם התורה הקפידה בלשונה, וגם החכמים בוחרו לשון הם. ואפילו ב'מילי דעלמא' צריך לדבר בלשון נקיה. **עמוד ב'.**

לעולם ישנה אדם לתלמידו בלשון קצרה, שגירסא שלה מתקיימת יותר מן הארוכה.

במקום שלשון צח אינו ארוך מלשון המגונה, דיברה תורה בלשון כבוד. ובמקום שהוא ארוך מן המגונה דיברה בלשון קצרה (ללמדך שישנה אדם לתלמידו בלשון קצרה). חוץ מהמקראות הנ"ל שעיקרם הכתוב כמה אותיות לדבר בלשון נקי, כדי ללמד שצריך לחזר אחר לשון נקי.

עובדות של אנשים שנבדקו בלשונם: א) תלמיד שישב לפני רב לא הקפיד לדבר בלשון נקיה, ורב לא דיבר עמו. ב) ר"י בן זכאי ישב לפני הלל (וי"א ר' יוחנן לפני רבי) והקפיד לדבר בלשון נקיה, והבטיח עליו רבו שיראה הוראה בישראל. ג) כהן אחד אמר על חלקו שקיבל מלחם הפנים 'הגיעני כזנב הלטאה', בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול (פסול כהונה, חלל), וי"א שחץ פסול (שהיה גס רוח

ב. אפשר להפטר מחיוב מוזהו אם אינו דר בביתו אפילו אינו משכירה משא"כ בדיקת חמץ אפילו אינו דר בביתו חייב.
 ג. מסירת מפתח לרש"י הוא קנין שכירות, לתוספות קנין שכירות הוא בכסף שטר וחזקה. ומסירת מפתח הוא כאמירת לך חזק וקני.
 ד. לרש"י ביטול תשבייתו הוא בלב, לתוספות הוי מטעם הפקר שמאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו.
 ה. מתוך דברי הר"י משמע אפילו אי חזקתו בדוק, כשישנו בעיר צריך לשאול אותו רא"ש, (ולא סמכינן אהזקה משום שכל שאפשר לברורי מבררין וכ"כ הר"י פ"ק דחולין לענין רוב).
 ו. נשים ועבדים נאמנים מדאורייתא על דבר שהוא בידם, וגבי בדיקת חמץ אי לא הוי מדרבנן לא הוי נאמנים שיש טירחא יתירא וצריך דקדוק גדול, ותחומין קטן אינו נאמן אף בדרבנן כיון שאינו בידו כלל.

דף ה' יום ה' פרשת ויצא י"א כסליו תשפ"א

עמוד א'

'אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתים' - לרבות ארבעה עשר לביעור משש שעות ולמעלה, ואינו עולה על יום ט"ו שהוא ראשון של פסח. ונחלקו בגמרא מנין לנו לומר כן: א. י"א שנאמר 'שבעת ימים שאור לא ימצא בבתים' אפילו שעה אחת בתוך שבעת הימים, ואם משביתו בט"ו כבר שעה בו שעה אחת. ו'אך' חלק, ללמד שחצי היום מותר וחציו אסור. ב. לרבי ישמאל, י"ד ניסן נקרא 'ראשון' בלשון המקרא, שנאמר 'בראשון בארבעה עשר'. ג. לרב נחמן, ראשון משמע 'קודם' לכן, כמו 'הראשון אדם תולד'. ד. רבא וכשיטת ר"י, לא תשחט על חמץ דם זבחי, שלא ישחט את הפסח ועדיין חמץ קיים. ה. לר"ע אין לפרש תשביתו בט"ו, שהבערה אב מלאכה היא ואסור לעשותה ביו"ט. ו. לר' יוסי אין לפרש 'תשביתו' בט"ו, שהרי 'אך' חלק שעד חצי היום מותר, ובט"ו אסור משתחשך שנאמר שבעת ימים (אבל לולא 'אך' חלק, יש לפרש שישבית בין השמשות שהיא תחילת היום).

בשכר שלשה דברים שנקראו 'ראשון' - שביתת רגל של פסח, ושביתת רגל של חג, ונטילת לולב, זכו לשלשה דברים שנאמר בהם ראשון, להכרית זרעו של עשו, לבנין בית המקדש, ולשמו של משיח.

עמוד ב'

מדברי ר"ע שאמר שאין לפרש 'תשביתו' ביו"ט משום שריפת חמץ אב מלאכה היא, שמענו שלשה דברים: א. שאין ביעור חמץ אלא שריפה, ב. שהבערה לחלק יצאת (ואב מלאכה היא), ג. שאין אומרים 'הואיל והותרה הבערה לצורך הותרה גם כן שלא לצורך'.

שני פסוקים נאמרו בתורה בענין איסור שהיית חמץ בפסח:

א. 'לא יראה לך שאור וגו' בכל גבולך' - ממה שנאמר 'לך', למדנו שרק שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה חמץ של נכרי שלא קיבל עליו אחריות ושל גבוה. ומ'בכל גבולך', למדנו שאסור להחזיק חמץ גם בבורות שיחין ומערות (ולא רק בבתים).

ב. 'שאור לא ימצא בבתים' - ממה שנאמר 'לא ימצא', למדנו שאסור להטמין את החמץ (אע"פ שאינו נראה), וגם שאסור לקבל פקדון של נכרי שקיבל עליו אחריות, בין למ"ד 'גורם לממון כממון דמי' ובין למ"ד 'לאו כממון דמי'.

מגזירה שוה 'שאור שאור', למדנו שהאיסור להטמין ולקבל פקדון של נכרי - הנלמד מ'לא ימצא בבתים' - הוא גם בבורות שיחין ומערות (ולא רק בבתים), וההיתר להחזיק חמץ של נכרי שלא קיבל אחריות ושל גבוה - הנלמד מ'לא יראה בכל גבולך' - הוא גם בבתים (ולא רק בגבולין).

אין חילוק בין נכרי שכיבשתו ושרוי עמך בחצר לנכרי שלא כיבשתו ואין שרוי עמך בחצר, ובשניהם: אם לא קיבל על חמצו אחריות אסור, ואם לא קיבל אחריות מותר.

ליקוטי תוספות.

א. מותר מדאורייתא ליהנות מגחלים של שריפת חמץ. ב. שריפת חמץ שבתחילת ההבערה אינו יכול להנות, רק אח"כ כשנעשה גחלים (מדאורייתא) ב' תירוצים בתוספות אם מותר ביו"ט כיון שבשעת שריפה אסור בהנאה.

ג. קבלת אחריות שמחייב בכל יראה ובל ימצא, נחלקו ברא"ש אם גם בשומר חנם, ואם זה פוטר המפקיד.

ד. למאן דאמר הבערה ללאו יצאת לריב"א אינו אסור ביום טוב דאין שם מלאכה עליה.

דף ו' יום ו' פרשת ויצא י"א כסליו תשפ"א

עמוד א'

בהמת ארנונא - אם אי אפשר לסלק את הנכרי במעות, פטורה מן הבכורה (שיד נכרי באמצע), ואם אפשר לסלקו במעות ללשון ראשון פטורה, וללשון שני חייבת. **עיסת ארנונא** - חייבת בחלה גם אם אי אפשר לסלק במעות, שאין לה קול (והרואה אומר שלו היא ואוכלה בלא חלה).

נכרי שנכנס לחצירו של ישראל ובציקו בידו - אין זקוק לבער. הפקידו אצלו וקיבל עליו אחריות, זקוק לבער. יחד לו בית (שלא קיבלו עליו, אלא אמר לו הרי הבית לפניך הנח באחת מן הזויות), אין זקוק לבער אע"פ ש'שכירות לא קניא', לפי שנאמר לא ימצא יצא זה שאינו מצוי בידך (שאותה זוית מסורה לנכרי).

אין משכירין לנכרי בית לדירה מפני שמכניס לתוכו ע"ז, ו'שכירות לא קניא'.

המוצא חמץ בביתו ביו"ט - כופה עליו את הכלי כדי שלא יבוא לאכלו (ואין עובר בכל יראה שכבר ביטלו מאתמול). ואם של הקדש הוא אינו צריך, שהוא רגיל לפרוש ממנו. **חמץ של נכרי המופקד אצלו בלא קבלת אחריות**, עושה לו מחיצה (בערב פסח) עשרה טפחים משום היכר, ואם של הקדש הוא אינו צריך.

המפרש והיוצא בשיירא - לאביי: קודם שלשים יום, א"צ לבער גם אם דעתו לחזור בימי הפסח. תוך שלשים, אם דעתו לחזור בימי הפסח צריך לבער, ואם לאו א"צ לבער. **לרבא:** קודם שלשים יום, אם דעתו לחזור בימי הפסח צריך לבער, ואם לאו א"צ לבער. תוך שלשים, גם אם אין דעתו לחזור צריך לבער. וכן העושה ביתו אוצר - קודם שלשים, אם דעתו לפנותו צריך לבער ואם לאו אינו צריך, תוך שלשים, צריך לבער גם אם אין דעתו לפנותו.

שואלין ודורשיין בהלכות הפסח - לת"ק שלשים יום קודם פסח, שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני. ולרשב"ג שתי שבתות, שהרי הקב"ה הזהיר את משה בר"ח ניסן (בשנה השנית) על הקרבת הפסח.

עמוד ב'

אין מוקדם ומאוחר בתורה בשתי פרשיות, אבל במקראות הסדורות בפרשה אחת, מה שמוקדם מוקדם ומה שמאוחר מאוחר.

כלל ופרט המרוחקין זה מזה - י"א שדנין אותו בכלל ופרט, וי"א שאין דנין. ואם הם בשתי פרשיות לדברי הכל אין דנין.

הבודק צריך שיבטל סמוך לבדיקה מיד, שמא ימצא גלוסקא יפה לאחר זמן איסורו (שכבר אינו יכול לבטל לפי שאינה ברשותו), וחס עליה לשורפה ומשהה אפילו רגע אחד, ונמצא עובר בכל יראה ובל ימצא. ולא תיקנו שיבטל סמוך לזמן איסורו, שמא ישכח ולא יבטל.

שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו להתחייב עליהן, חמץ בפסח ובור ברשות הרבים.

הנועל את ביתו לשמור את ממונו ויש בה פירורי חמץ, אינם חשובים משום כך ואינו עובר עליהם. וכן סופי תאנים ומשמר את שדהו מפני ענבים, אם אין בעה"ב מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין ממעשר.

ליקוטי תוספות.

א. המקבל צאן ברזל מן הנכרי הוולדות פטורים מן הבכורה אע"ג דמצי לסלוקי בזווי, ואינו דומה לבהמת ארנונת עכו"ם שמתחילה היתה הבהמה של נכרי. ב. יחד לו בית לעכו"ם וקיבל עליו אחריות-לרש"י הישראל חייב ולתוספות פטור.

ג. כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דנין, מ"מ בעשרת הדברות חשיבי כחד עניני שבדיבור אחד נאמרו ראשונות ואחרונות.